

Karl Barth'ın Teolojisinin İnşası: Liberal Protestanlığa Eleştirel Bir Yanıt

The Construction of Karl Barth's Theology: A Critical Response to Liberal Protestantism

Arş. Gör.
Beyzanur Aybakan

Mersin Ü.
İlahiyat Fakültesi
Türkiye

Araştırma Makalesi
Research Article

Geliş : 14.05.2025
Kabul : 01.07.2025
Yayın : 31.12.2025

Bu makale, iThenticate yazılımı ile taranmış ve intihal tespit edilmemiştir.

Abstract

From the late nineteenth century onward, the transformations that reshaped Christian theology generated ruptures across the domains of God-conception, revelation, biblical interpretation, and ecclesial consciousness. The rationalist and historicist tendencies of post-Enlightenment thought shifted the center of theological reflection from God toward the human being, which led revelation, knowledge of God, and faith in Jesus Christ to be reformulated through individual experience and cultural context. Within this intellectual milieu, Liberal Protestantism sought to adapt the Christian faith to the expectations of the modern individual. Karl Barth's theology emerged as a deliberate counter-movement, initiating a constructive theological project aiming to transcend the boundaries of modern theological discourse. This article examines Barth's understanding of God, Jesus Christ, and Scripture through textual analysis and comparative method, situating these themes in relation to the core assumptions of Liberal Protestantism. Barth's conception of God exposes the limitations inherent in anthropocentric approaches and places divine transcendence and freedom at the heart of theological inquiry. For Barth, genuine knowledge of God becomes possible only in the event of revelation, wherein God addresses humanity; thus, God's invisibility, incomprehensibility, and ineffability are limits that may be surpassed by God's will to disclose Himself. This orientation is sustained by Barth's "dialectical theology," which joins dogmatic formulation and critical awareness and grounds the possibility of theological speech in God's Word. Barth's Christology coheres with this framework. Jesus Christ is not a historical figure but the manifestation of God's intention to relate to humanity—the place where God renders Himself knowable. Accordingly, Barth challenges the reductionist impulses of historical Jesus' research and argues that Christ's identity must be apprehended on a dogmatic plane. Scripture, in his view, functions as a living witness to the divine Word; although he does not reject historical-critical methods, he remains cautious toward interpretive practices that obscure the text's faith dimension. The article also considers Barth's contribution to the church's posture during the rise of National Socialism through the Barmen Declaration, highlighting its ethical and ecclesiological implications. Barth's theological approach during this period emerged not as a doctrinal stance but as a form of resistance, indicating that the church ought to be situated on the foundation of fidelity to the Word of God. The study evaluates Barth's theology not as a critique of the liberal tradition but as a comprehensive theological reconstruction woven around the principles of transcendence, freedom, and witness.

Keywords: History of Religions, Christianity, Karl Barth, Dialectical Theology, Liberal Protestantism.

Giriş

Orta Çağ boyunca Hristiyanlık, Batı Avrupa’da toplumsal düzenin, siyasetin ve bilginin merkezi olmuştur. Teolojinin “bilimlerin kraliçesi” olarak görüldüğü bu dönemde insanın dünyayı ve kendini anlama çabası, Tanrı’yla kurduğu ilişki üzerinden şekillenmiştir. Bu nedenle Tanrı’nın varlığı hem iman hem de akıl temelinde savunulan bir hakikat olarak kabul edilmiş; kutsal metinler ise nihai otorite addedilmiştir. Bu otorite, Kilise’nin öğretisi ve geleneksel yorum yetkisiyle birlikte işlerlik kazanmış; bireysel ve özgür yoruma açık bir kaynak olarak görülmemiştir. Ancak 16. yüzyılda Reform hareketiyle birlikte bireyin kutsala doğrudan erişimi, otorite yapısını sarsmıştır. Katolikliğe karşı yükselen Protestanlık, bireysel vicdanı ve Kutsal Kitap’ı merkeze alarak otoriteyi kurumsal kiliseden çekmiştir.¹ Otorite odağının değişmesi, Tanrı, vahiy ve insan ilişkisinin de yeniden tanımlanmasına yol açmıştır. Artık birey, kutsalı aracısız tecrübe edebilen ve metni kendi diliyle okuyarak yorumlayabilen bir özneye dönüşmüştür. Reformun açtığı bu bireyselleşme süreci, Aydınlanma düşüncesiyle birlikte akıl merkezli bir hakikat tasavvuruna evrilmiştir. Akıl ve gözlem, hakikatin meşru kaynağı olarak görülürken buna paralel olarak geleneksel dogmalar sorgulanır hale gelmiştir.

Diğer yandan doğa yasaları, mucizelerin yerini alırken kutsal yazılar da tarihsel ve kültürel ürünler olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Böyle bir ortamda şekillenen Liberal Protestanlık, dinin modern insan için anlamlı kalabilmesi adına geleneksel öğretileri yeniden yorumlamaya girişmiştir.² Tanrı’nın insanın iç dünyasına çekildiği, vahyin ise bireysel bir tecrübeye indirgenerek yorumlandığı bu süreçte, Hristiyanlık kültürel olarak daha yaşanabilir bir forma kavuşmuş gibi görünse de bu gelişmeler kutsalın aşkınlığına yönelik yeni tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu tarihsel arka plan, özellikle Tanrı’nın aşkınlığı ile mutlak özgürlüğünün göz ardı edildiğini düşünen Karl Barth gibi teologların neden yeni bir teolojik yaklaşıma ihtiyaç duyduklarını anlamak açısından önemli bir çerçeve sunmaktadır.

Liberal Protestanlığın Tanrı tasavvuru, İsa Mesih inancı ve vahiy anlayışına yönelttiği eleştiriler aracılığıyla Barth, döneminin düşünsel sınırlarını aşan bir figür olmanın ötesine geçmiştir. Tanrı’nın kelamına dayalı bir teoloji inşa etme iddiası, onun özgün sistematik bütünlüğünün temelini oluşturmuştur. Bu minvalde değerlendirildiğinde, bugün dahi canlılığını muhafaza eden Barthçı miras, durağan bir dogma külliyatı olmaktan ziyade dönüşüme açık ve çok boyutlu bir düşünce zemini olarak ele alınabilir. Zira Barth’ın katkısı, teoloji alanıyla sınırlı kalmamış; siyaset teolojisi ve etik gibi alanlarda da etkili olmuştur. Nitekim Dietrich Bonhoeffer, Jürgen Moltmann³ ve Eberhard Jüngel⁴ gibi düşünürlerle kurduğu yaratıcı ve zaman zaman

* Bu makale, “Liberal Protestanlık Eleştirisi Olarak Diyalektik Teoloji: Karl Barth Örneği” başlığıyla II. Ulusal Siyaset Düşüncesi Sempozyumu’nda (18-19 Ekim 2024) sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş bir versiyonudur.

¹ Hakan Olgun, *Sekülerliğin Teolojik Kurgusu Protestanlık* (İstanbul: MiletNihal, 2019), 138-139.

² Alister E. McGrath, *Historical Theology: An Introduction to the History of Christian Thought* (Chichester, West Sussex, UK: Wiley-Blackwell, 2013), 196.

³ Bk. Jayne H. Davis, “Opening Dialogue: Jürgen Moltmann’s Interaction with the Thought of Karl Barth”, *Review and Expositor* 100 (2003): 695-711; William P. Loewe, “Two Theologians of the Cross: Karl Barth and Jürgen Moltmann”, *The Thomist: A Speculative Quarterly Review* 41/4 (1977): 510-539.

⁴ Bk. R. David Nelson, “Barth and Jüngel”, *The Wiley Blackwell Companion to Karl Barth: Barth in Dialogue*, ed. George Hunsinger & Keith L. Johnson (Hoboken: John Wiley&Sons, 2020), II: 669-680.

eleştirel diyaloglar, onun teolojisinin yalnızca tarihsel bir tepki değil; hâlâ süregiden ve farklı bağlamlara uyarlanabilen bir muhakeme biçimi olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Günümüz teolojik söylemlerinde Kutsal Kitap yorumu, Tanrı'nın özgürlüğü gibi başlıklarda Barth'a yapılan atıflar, bu sürekliliği ve kurucu gücü teyit eder niteliktedir.⁵

Bu bağlamda, Barth üzerine çalışmak yalnızca belirli bir teoloğun fikir dünyasını anlamaya yönelik tarihsel bir uğraş değildir. Modern Hristiyanlık düşüncesinin sekülerleşme, bireycilik ve kültürel görecelik gibi gelişmeler karşısındaki teolojik cevap arayışlarını değerlendirme çabasıdır. Barth'ın teolojik yaklaşımı, dogmatik tefekkür ile tarihsel bilinç arasında dikkatli bir denge kurmaya çalışan; aynı zamanda Tanrı'nın mutlak özgürlüğünü merkeze alan bir direniş biçimi olarak yeniden ele alınmayı hak etmektedir. Kanaatimizce bu arayış, çağdaş teolojik tahayyülün sınırlarını, imkânlarını ve sorumluluklarını sorgulayan entelektüel yönelime de katkı sunmaktadır.

Çalışmada metin analizi ve karşılaştırmalı metot bir arada kullanılmıştır. İlk aşamada Barth'ın entelektüel arka planı ve liberal Protestanlıkla kurduğu ilişki analiz edilerek teolojisinin temel nitelikleri ortaya konmuştur. Alt başlıkların kurgusu, Barth'ın özellikle sorunlu bulunduğu kavramlara göre belirlenmiştir. İnsan merkezli Tanrı tasavvuru, tarihsel İsa'ya yönelik yorumlar ve Kutsal Kitap'a dair eleştirel yaklaşımlar gibi başlıklar, Barth'ın yoğun itiraz geliştirdiği alanlardır. Bu nedenle, söz konusu başlıkların liberal Protestanlık içindeki konumu ile Barth'ın bu konulara verdiği yanıtlar karşılaştırmalı biçimde analiz edilmiştir. Bu yöntem, yalnızca bir eleştiri kataloğu sunmaktan öte, Barth'ın kendi teolojik sistemini hangi teolojik ve metodolojik öncüller üzerine inşa ettiğini izlemeye de imkân tanımaktadır. Bu doğrultuda çalışma, Barth'ın modern teolojiye yönelik müdahalesini tarihsel eleştiri düzleminde tartışırken alternatif bir teolojik inşa teklifi olarak okunma ihtimalini de değerlendirmektedir. Nihayetinde ulaşılan sonuç, Barth'ın yalnızca dönemsel bir tepki figürü olmayıp günümüz teolojisi için hâlâ verimli, tartışmaya açık ve üretken bir kaynak sunduğudur.

Türkçe literatürde Barth'ın düşüncesine dair çeşitli atıflar ve farklı bağlamlarda yapılmış değerlendirmeler⁶ bulunsa da dinler tarihi perspektifinden kaleme alınmış kapsamlı bir çalışmanın eksikliği göze çarpmaktadır. Bu makale, söz konusu eksikliğe mütevazı bir katkı sunmayı ve Barth'ın teolojik yaklaşımını modern Hristiyan düşüncesindeki yeriyle birlikte ele alarak ilerde yapılacak araştırmalar için bir zemin sunmayı amaçlamaktadır.

1. Karl Barth'ın Teolojik Gelişimi

Karl Barth, 10 Mayıs 1886 tarihinde, Yeni Ahit ve erken dönem Kilise tarihi profesörü olan babası Fritz Barth'ın görev yaptığı İsviçre'nin Basel kentinde dünyaya gelmiştir. Teoloji eğitimini dönemin önde gelen üniversitelerinden Berlin, Tübingen ve Marburg üniversitelerinde almıştır. Berlin'de Liberal Protestanlığın etkili temsilcilerinden Adolf von Harnack'tan, Marburg'da ise

⁵ Bk. Octavian D. Baban, "Exegesis versus Representation: Assessing Barth's Exegesis in the Römerbrief After 100 Years", *European Journal of Theology* 32/2 (01 Ekim 2023): 219-243.

⁶ Sevcan Öztürk, "Dini Bilginin Yegane Temeli Olarak Vahiy: Karl Barth'ın Teolojik Epistemolojisi Üzerine Bir İnceleme", *Uluslararası Mahiyet ve Hakikat Bağlamında Vahiy Olgusu Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, t.y.; Metin Yasa, "Tanrı Hakkında Paradoksal Konuşmak: İbn Arabi ve Karl Barth Örneği", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/17 (Eylül 2004): 147-157.

“unutulmaz hocam” şeklinde andığı Wilhelm Hermann’dan ders görmüş; aynı zamanda Friedrich Schleiermacher’ın teolojik mirasıyla da bu dönemde tanışmıştır.⁷ Bu çerçevede Barth’ın teolojik yaklaşımının doğru anlaşılabilmesi, onun Liberal Protestanlıkla kurduğu ilişkinin dikkatle değerlendirilmesini gerektirir. Zira bu ilişki, sadece bir etkileşim zeminini değil, Barth’ın kendi teolojisini inşa ederken ayrıştığı entelektüel arka planı da temsil etmektedir. Nitekim modern bilimin, Kutsal Kitap eleştirisinin ve Aydınlanma düşüncesinin etkisiyle teolojinin iki yüzyıl boyunca liberal bir doğrultuda şekillenmesi neredeyse kaçınılmaz görünürken; Barth, bu zemine bağlı kalarak ilerlemek yerine, bu iklimi sorgulayıp reddetme yoluna gitmiştir.⁸ Bu kırılmanın belirleyici dönüm noktası ise 1914 yılında Harnack ve Hermann’ın, Alman entelektüellerinin savaş politikalarına destek veren meşhur “93 Manifestosu”nu imzalamaları olmuştur. Barth için bu tavır, liberal teolojinin etik ve teolojik zeminine dair sorgulamanın başlangıcıdır.⁹

Teolojileri gereği insan aklını ve ruhunu yücelten, optimist bir tutum benimseyen bu teologların, savundukları değerler ile I. Dünya Savaşı sırasındaki Alman milliyetçi politikaları arasında bir kopukluk olduğunu görememeleri Barth’ı hayal kırıklığına uğratmıştır.¹⁰ Barth, bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: “Benim açımdan o yılın (1914) Ağustos ayının başlarındaki bir gün, tam anlamıyla bir *dies ater* (kara gündü); 93 Alman entelektüeli, Kaiser II. Wilhelm ve danışmanlarının askeri politikasını onaylayan bir bildiri yayınladı ve korkunç bir şekilde, şimdiye kadar büyük bir güvenle saygı duyduğum neredeyse tüm teoloji hocalarımın isimlerini bu listede buldum. Eğer bu hocalar ahlaki olarak bu kadar büyük bir yanılgıya düşebiliyorlarsa artık onların etik anlayışlarına, dogmatiklerine, Kutsal Kitap yorumlarına veya tarih anlatılarına bağlı kalmam mümkün değildi. Benim için 19. yüzyıl teolojisinin bir geleceği yoktu artık.”¹¹

1916 yılına gelindiğinde, Barth’ın da içinde bulunduğu genç teologlar kuşağı, 19. yüzyılın teolojisini aşarak daha iyi bir teolojik çerçeve oluşturma girişiminde bulunmuştur. Barth’a göre bu “daha iyi” teolojiden kasıt, Kutsal Kitap’ta Tanrı’ya atfedilen onurun açık biçimde ifade edilmesi idi.¹² Bu çerçevede kaleme aldığı *Der Römerbrief* (*The Epistle to the Romans*, özellikle *ikinci baskısı*) yeni yaklaşımının ilk açık tezahürü olarak kabul edilir. Bu eserde Barth, Tanrı’yı “tamamen öteki” olarak konumlandırır ve “sonsuz niteliksel fark” düşüncesiyle Tanrı ile insan arasındaki sürekliliği reddeder.

1.1. Tanrı Anlayışı

Barth’a göre, Liberal Protestan teolojinin temel açmazlarından biri, Tanrı bilgisine ulaşmanın yolunu bireysel dinî deneyimde aramış olmasıdır. Özellikle Schleiermacher’ın “mutlak bağımlılık

⁷ E. J. Tinsley (ed.), *Modern Theology: Karl Barth* (Londra: Epworth Press, 1973), 37.

⁸ Gary Dorrien, “Barth and Modern Liberal Theology”, *The Wiley Blackwell Companion to Karl Barth*, ed. George Hunsinger - Keith L. Johnson (Hoboken, NJ: Wiley, 2019), 703.

⁹ David W. Congdon, “Dialectical Theology as Theology of Mission: Investigating the Origins of Karl Barth’s Break with Liberalism”, *International Journal of Systematic Theology* 16/4 (Ekim 2014): 399.

¹⁰ Tinsley, *Modern Theology: Karl Barth*, 37.

¹¹ Helmut Gollwitzer, *Karl Barth Church Dogmatics: A Selection*, çev. G. W. Bromiley (New York: Harper & Brothers, 1962), 14-15.

¹² Ryan Glomsrud, “Barth and Schleiermacher”, *The Wiley Blackwell Companion to Karl Barth*, ed. George Hunsinger & Keith L. Johnson (Hoboken, NJ: Wiley, 2019), 539.

duygusu” kavramsallaştırması,¹³ Tanrı’yı insanın içsel bilinciyle özdeşleştirme eğilimindedir. Barth’a göre bu tür bir yaklaşım, Tanrı’yı insan tecrübesinin sınırları içine çekerek onu teolojik söylemin edilgen bir nesnesi haline getirmektedir. Oysa Barth, Tanrı’nın yalnızca aşkın ve özgür bir özne olarak anlaşılabileceğini; Tanrı bilgisine ise bireysel deneyimle değil, ilahî inisiyatifle gerçekleşen vahiy aracılığıyla ulaşılabileceğini savunur. Ona göre Tanrı, insan aklının ya da dinî deneyimin sınırları içerisinde kavranabilecek bir varlık değildir.¹⁴ Bu nedenle Tanrı’dan söz ederken onu tanımlamaya yönelik her çaba, sınırlı ve eksik kalmaktadır.

Barth, bu sınırlılığı ortaya koymak için “gizem” (*mystery*)¹⁵ ve “gizlilik/gizlenmişlik” (*hiddenness*)¹⁶ kavramlarına başvurur. Ona göre, Tanrı’nın gizliliği, salt bilinemezlikten ziyade, insan düşüncesi tarafından kuşatılamaz oluşunu ifade eder. Bu sınır, üç temel boyutta belirginlik kazanır: *Görünmezlik*, Tanrı’nın duyuşal algının ötesinde kaldığına; *anlaşılamazlık*, Tanrı kendini vahiy yoluyla açıkladığında bile bu açıklamanın nihaî düzeyde kavranamayacağına; *anlatılamazlık* ise, Tanrı’nın doğasının dilsel temsilin sınırlarını aştığına işaret eder. Barth, bu çerçevede geliştirdiği yaklaşımını Augustinus ve Thomas Aquinas gibi klasik teologların görüşleriyle temellendirir. Nitekim her iki düşünür de Tanrı’nın öz itibarıyla insan kavrayışının ve dilinin sınırlarını aşan bir aşkınlık taşıdığını ileri sürer.¹⁷

Barth, Tanrı hakkında konuşmanın doğasındaki zorlukları ve insanın bu konudaki sınırlılıklarını vurgularken üç temel yaklaşım önermektedir: dogmatizm, öz-eleştiri (*self-criticism*) ve diyalektik. Ancak Barth, bu üç yöntemin de insanın hakikate kendi çabasıyla erişemeyeceği sonucuna ulaştığını belirtir. Barth’a göre bu yollar teorik olarak ayrılabilir olsa da pratikte hiçbir teolojik figür sadece bir tanesiyle yetinmemiştir.¹⁸ Buna göre Barth’ın, teolojik yöntemi mutlak bir sistemden ziyade Tanrı’nın kelimasına açık bir arayış olarak gördüğü söylenebilir.

İlk olarak ele aldığı dogmatik yol, Barth’a göre Kutsal Kitap ve kilise dogmaları temelinde teolojik hakikatlere odaklanan bir yaklaşımdır. Bu yöntem, Tanrı hakkında konuşmanın esas görev olduğunu hatırlatır. Barth, Luther’le birlikte bu yolu, tarihsel veriye veya biçimsel ibadet kalıplarına saplanmaktan daha güvenilir bulur. Ona göre bu yol, esas olan ile tali olanı ayırt etme yetisini canlı tutar.¹⁹ Ancak diğer yandan Barth’a göre bu yaklaşım, Tanrı’nın yaşayan ve etkin gerçekliğini donuk bir öğreti yapısı içerisine hapsedme riski taşır. İkinci yaklaşım olan eleştirel yol, insanın Tanrı hakkında olumlu bir söylem geliştirme kapasitesini sorgular. Bu yaklaşım, insanın kendi yetersizliklerini ve Tanrı’ya ulaşmadaki aczini açığa çıkarır. Tanrı’nın aşkınlığı karşısında tüm insan çabalarının yetersiz kalacağını vurgulayan bu bakış, mistik bir suskunlukla

¹³ John Dillenberger & Claude Welch, *Protestant Christianity Interpreted Through Its Development* (New York: Charles Scribner’s Sons, 1954), 186; Friedrich Schleiermacher, *Christian Faith*, çev. Terrence N. Tice v.dğr. (Louisville: Westminster John Knox Press, 2016), 16-27.

¹⁴ Haddon Willmer, “Karl Barth”, *The Wiley Blackwell Companion to Political Theology*, ed. William T. Cavanaugh & Peter Manley Scott (Hoboken, NJ: Wiley, 2019), 128.

¹⁵ Karl Barth, *Church Dogmatics: III.1. The Doctrine of God*, ed. Geoffrey W. Bromiley & G. W. Bromiley (Londra: T & T Clark, 2009), 2: 36-41.

¹⁶ Barth, *Church Dogmatics: III.1. The Doctrine of God*, 2: 179-204.

¹⁷ Barth, *Church Dogmatics: III.1. The Doctrine of God*, 2: 187.

¹⁸ Karl Barth, *The Word of God and the Word of Man*, çev. Douglas Horton (New York: Harper & Brothers, 1957), 200.

¹⁹ Barth, *The Word of God and the Word of Man*, 200.

neticelenir. Ancak Barth, bu yaklaşımın da kendi içinde bir açmaz barındırdığını dile getirir. Zira Tanrı hakkında yalnızca olumsuzlamalar yoluyla konuşmak, Tanrı'nın kendisini açıklama iradesini göz ardı eder. İnsanın bu konudaki boşluğunu doldurabilecek olan yalnızca Tanrıdır; bu nedenle eleştirel yol, sorunun derinliğini vurgulasa da çözüm sunmamaktadır.²⁰

Barth'ın bütüncül ve tutarlı bir yaklaşım olarak sunduğu üçüncü yol ise diyalektik yaklaşımdır. Barth'a göre bu yöntem hem dogmatik gerçekleri hem de öz-eleştiriye öncül kabul eder; ancak bunların sınırlılıklarını ve göreliliklerini de göz ardı etmez. Bu yöntemin temel özelliği, Tanrı hakkında konuşurken yalnızca Tanrı'yı değil, aynı zamanda insanın eleştirisini de kapsayan iki kutuplu bir yönelime sahip olmasıdır. Ancak bu iki kutup bağımsız değil, “yaşayan hakikat”te birleşir. Barth'ın bu “yaşayan hakikat” anlayışı, Tanrı'nın gerçekten Tanrı olarak ve insanın gerçekten insan olarak bir araya geldiği bir somutluk taşır.²¹ Bu anlayış, diyalektik teolojinin hem Tanrı'nın yüceliğini hem de insanın sınırlılığını birlikte göz önüne almasını ifade eder. Bu düşünce, teolojiyi hem katı dogmalardan hem de mistik belirsizliklerden koruyarak bir tür teolojik itidal zemini kurmuş görünmektedir.

Ne var ki diyalektik yaklaşım, kendi iç tutarlılığına rağmen, Tanrı hakkında konuşmanın nihai teminatı olarak görülmez. Barth'a göre bu yaklaşım dahi, Tanrı'nın mutlak özgürlüğü karşısında sınırlı bir araç olmaktan öteye geçemez. Zira Barth'a göre Tanrı hakkında konuşmak, insanın diliyle mümkün değildir; bu, ancak Tanrı'nın kendisinin konuşmasıyla gerçekleşebilir. Diyalektik yöntem bile Tanrı'ya dair söylemi başka referanslarla ikame etmek zorundadır. Bu nedenle Tanrı hakkında konuşmaya çalışan herkes, aslında başka bir şey hakkında konuşmak zorunda kalır. Barth, bu zorunluluğun sadece *dogmatikçileri* değil, *eleştircileri* ve *diyalektikçileri* de kapsadığını belirtir. Bu durumda gerçek vahiy, yalnızca Tanrı'nın kendi sözüyle ve kendi inisiyatifıyla mümkündür.²² Barth'ın “Tanrı yalnızca Tanrı aracılığıyla bilinir”²³ sözü, bu yönelimin anahtar ifadesidir. Bu söz, Tanrı'nın insan tarafından değil, bizzat kendisi tarafından bilinebilir olduğunu vurgular. Dolayısıyla teoloji, yalnızca Tanrı Sözü'nün tanıklığına yaslanabilir; aksi halde ya bir beşerî yorumlar yığınınına ya da sezgisel aşırılıklara dönüşür. Barth'a göre teolojik düşünme, bu nedenle hem Tanrı'ya güvenen hem de insanın sınırlarını bilen bir dil kurmayı gerektirir.

Barth'a göre vahiy, hiçbir zaman insanın kontrol altına alabileceği bir olgu değildir. Ne bir tekrara indirgenebilir ne de kazanılmış bir hak gibi düşünülmelidir. Tam da bu yüzden, Tanrı'nın vahyi, her seferinde Tanrı'nın lütfuna bağlı bir açılış olarak kalır. İnsan buna ne hazır olabilir ne de onu talep edebilir. Bu bağlamda ister kültürel bir birikim ister ahlaki bir çaba olsun, hiçbir insanî girişim Tanrı'ya ulaşmak için yeterli görülmemelidir. Tanrı'nın sırrı, üzerinde düşünülüp bir gün çözülecek türden bir sır değildir. O, her zaman sır olarak kalmaktadır.²⁴ Barth'ın buradaki asıl amacı, Tanrı bilgisinin insan tarafından manipüle edilebilecek bir yapı olmadığını, yalnızca

²⁰ Barth, *The Word of God and the Word of Man*, 203-206.

²¹ Barth, *The Word of God and the Word of Man*, 206.

²² Barth, *The Word of God and the Word of Man*, 211-212.

²³ Barth, *Church Dogmatics: III. The Doctrine of God*, 2: 179.

²⁴ Christiane Tietz, “Karl Barth's Historical and Theological Significance”, *The Wiley Blackwell Companion to Karl Barth*, 2019, 16; Karl Barth, *Church Dogmatics: I.I. The Doctrine of the Word of God*, çev. Geoffrey W. Bromiley, ed. Geoffrey W. Bromiley (Londra: T & T Clark, 2009), 1: 322.

Tanrı'nın özgürce sunmayı seçtiği bir lütuf olduğunu göstermektedir. Bu yaklaşım, Tanrı'nın aşkınlığını muhafaza ederken hiçbir dışsal ilkeye yahut insanî beklentiye bağlı kalmaksızın kendisini açıklama kudretini anlayabilmenin önünü açar. Nitekim Barth, Tanrı'nın bu özgürce kendini açıklama eyleminin (Wahre Offenbarung), tarihsel ve somut biçimde yalnızca İsa Mesih'te gerçekleştiğini ifade eder.

Bu noktada tartışmanın içerdiği diğer başlık, Barth'ın Tanrı anlayışında belirleyici bir yer tutan "Tanrı'nın özgürlüğü" kavramıdır. Barth, Tanrı'nın özgürlüğünü evrensel bir kavram olarak değil, belirli bir olayda tecelli eden bir gerçeklik olarak görür. Ona göre Tanrı, İsa Mesih'in kişiliğinde özgürdür ancak bu özgürlük, Tanrı'nın her yerde erişilebilir olduğu anlamına gelmez; aksine, yalnızca burada, belirli bir kişide ve belirli bir biçimde tanınabilir olduğunu gösterir. Barth, bu sınırın Tanrı'nın özgürlüğünü kısıtlamadığını; onun özgürlüğünün özüne sadık kaldığını belirtir. Ayrıca Tanrı'nın vahiydeki özgürlüğünün hem açıklık hem de seçicilik içerdiğini söyleyen Barth, İsa Mesih dışındaki her yaklaşımın Tanrı'yı gizlediğini de ekler.²⁵ Sonuç olarak Tanrı'nın özgürlüğü; Mesih'te var olmuş, Mesih'te eyleme geçmiş ve ancak Mesih'te anlaşılabilir bir özgürlüktür. Barth, bu gerçeğin kabul edilmesi durumunda teolojide başka bir başlangıç noktası ya da hedef düşünölemeyeceğini savunur. Dolayısıyla Barth'ın bu yaklaşımında her şeyin merkezinde İsa Mesih olmalıdır; çünkü Tanrı'yı tanımanın ve Tanrı'nın özgürlüğünü kavramanın yolu yalnızca O'dur.²⁶

1.2. İsa Mesih

Barth'ın İsa Mesih tasavvuru, modern dönem İsa araştırmalarında belirginleşen indirgemeci yaklaşımlara yönelttiği eleştirilerle dikkat çeker. Bu konuda Barth'ın eleştirisinin merkezinde yer alan isimlerden biri, kuşkusuz, Harnack'tır. Zira Harnack, İsa'nın kişiliğini ve öğretilerini Sinoptik metinler temelinde değerlendirirken, dogmatik ve metafizik unsurları sistematik biçimde dışarıda bırakma eğilimi göstermiştir. Harnack'ın bu yöntemi, İsa'yı mucizelerden arındırılmış bir bilge figürüne, etik bir önderlik tipine indirgerken;²⁷ İsa'nın Tanrı'nın kendi kendisini açıklama biçimi olduğu yönündeki aslı teolojik iddiayı da devre dışı bırakmıştır. Barth ise, bu tür bir indirgemeciliği reddeder ve İsa Mesih'in, Tanrı'nın insanla ilişki kurma iradesini taşıyan biricik tanıklık olarak görülmesi gerektiğini savunur. Mesih'in kimliği, onun yalnızca tarihte yaşamış bir şahsiyet olmasıyla değil, Tanrı'nın kurtarıcı inisiyatifini temsil etmesiyle anlam kazanır. Bu bağlamda Barth'ın "İsa Mesih'te Tanrı'yı tanırız ve İsa Mesih'te tek Tanrı'yı tanırız."²⁸ ifadesi onun yaklaşımının özünü oluşturur. Dolayısıyla Barth açısından Mesih'i yalnızca ahlakî bir lider ya da tarihsel bir dinî figür olarak değerlendirmek, onun taşıdığı ilahî tanıklık ve kurtarıcı temsil niteliğini görmezden gelmek anlamına gelir. İsa Mesih, Barth'ın düşüncesinde, Tanrı'nın insanlığa yönelttiği kelâmın cisimleşmiş halidir; bu yönüyle onun varlığı, Tanrı ile insan arasındaki ilişkiyi

²⁵ Karl Barth, *Church Dogmatics: I.II. The Doctrine of the Word of God*, çev. Geoffrey W. Bromiley, ed. Geoffrey W. Bromiley (Londra: T & T Clark, 2009), 1: 28.

²⁶ Barth, *Church Dogmatics: III.I. The Doctrine of God*, 2: 320.

²⁷ Tony Lane, *A Concise History of Christian Thought* (Londra: T&T Clark, 2007), 243.

²⁸ Barth, *Church Dogmatics: III.I. The Doctrine of God*, 2: 318.

tain eden ve belirleyen bir merkeziet taşır. Bu çerçevede Mesih, yalnızca geçmişte kalmış bir olgu değil; Tanrı'nın kendisini açma biçiminin yaşayan bir formudur.²⁹

Buradan hareketle Barth, Tanrı'nın Mesih'i "günahla sınırlı bedende" göndermesini³⁰, insanlık tarihine kendi özgür iradesiyle ve lütfuyla doğrudan müdahalesi olarak değerlendirir. Mesih'in bu geçici, düşmüş dünyaya, doğayla ve tarihle ilişkilendirdiğimiz, yalnızca biyolojik ya da ekonomik materyalist kategorilerle açıklayabildiğimiz bu düzene gönderiliş amacı, dünyayı değiştirmek veya bedenin (flesh) ahlaki reformunu başlatmak değil; Tanrı'nın yeni insanı ilan etmesidir. Bu yeni yaratılışta insan, Tanrı'nın suretinde yaratıldığı haliyle Tanrı'da kendini tanır; Tanrı da insanı tanıyarak kendini açığa vurur. Bu karşılıklı tanıma ilişkisi, Tanrı'nın Mesih'te hem kendisini bildiren hem de gizli kalan bir varlık olarak tecelli etmesini içerir.³¹

Barth'a göre Tanrı ile dünya arasındaki bu ortaklık düşüncesinin devamı olarak İsa Mesih'in bakire Meryem'den doğması, Tanrı ile insan arasındaki orijinal, kaybolmuş ama yeniden kazanılabilir birliğin Tanrı tarafından teminat altına alındığını gösterir.³² Barth burada önemli bir soruya dikkat çeker: İsa'nın insan doğası (humanitas Christi), başlı başına Tanrı'nın vahyi midir? Bunun önemi "İsa Mesih'in Tanrı Oğlu oluşu, Tanrı'nın vahyinin şimdi Nasıralı İsa'nın varlığına olduğu gibi aktarıldığı ve böylece onunla özdeşleştiği anlamına mı gelir?"³³ sorusundan gelmektedir. Barth bu noktada, Eski Ahit'in de sürekli kaçınmaya çalıştığı bir tehlikeyi hatırlatır. Bu tehlike, Tanrı'nın kendini insan aracılığıyla açmasıyla insanın Tanrı'yla aynı düzeye gelmesi ve Tanrı'yı kavrayarak O'na egemen olma girişimidir. Benzer bir durum, İsa'nın Aydınlanma'da bilge öğretmen, Schleiermacher'de insanlığın ideal örneği ve Hegel'de dinin özü gibi sekülerleştirilmiş yorumlarında açıkça görülür. Barth'a göre bu tür yorumlar, Tanrı'nın kutsallığını ihlal eden profan müdahalelerdir.³⁴ Buna karşın, Yeni Ahit'te Nasıralı İsa'nın insanlığı dahi, ancak Tanrı'nın kutsallığı ve kendini gizleyerek açığa vurması bağlamında, başka bir ifadeyle Tanrı'nın gücünün ve eyleminin devamlılığı içinde anlaşılabilir.³⁵ Böyle bir durumda İsa'yı asli görevinden ve bağlamından koparıp toplumsal ya da siyasi gerekçelerle belirli bir bakış açısına uygun hale getirmek, Barth'a göre ciddi bir sorun teşkil eder. Çünkü bu tür yorumlar, İsa'yı indirger ya da ona ideolojik bir işlev yükleyerek etkisiz hale getirir.³⁶

Barth'ın eleştirileri, İsa Mesih'in kimliğine dair daha temel bir soruya, onun "Tanrı'nın Oğlu" oluşunun ne anlama geldiğine yönelir. Ona göre bu ifade, Mesih'e sonradan verilmiş bir unvan değil, Tanrı'nın ezeli gerçekliğinin bir yansımasıdır. Çünkü Tanrı'nın kendisini açıklama iradesi, tarihte başlayan bir süreç değil, O'nun zatında ezelden beri mevcut olan bir hakikattir. Bu nedenle İsa Mesih hem Tanrı'nın Oğlu hem Tanrı'nın kendisidir. Buna göre, Mesih'in Tanrılığı, insanların

²⁹ Karl Barth, *Church Dogmatics: III.II. The Doctrine of Creation*, ed. Geoffrey W. Bromiley, Study ed. (Londra: T & T Clark, 2009), 160.

³⁰ "İnsan benliğinden ötürü güçsüz olan Kutsal Yasa'nın yapamadığını Tanrı yaptı. Öz Oğlu'nu günahlı insan benzerliğinde günah sunusu olarak gönderip günahı insan benliğinde yargıladı." Romalılar 8:3.

³¹ Karl Barth, *The Epistle to the Romans*, çev. Edwyn C. Hoskyns, 6. bs. (Londra: Oxford University Press, 1933), 276-277.

³² Barth, *The Epistle to the Romans*, 277.

³³ Barth, *Church Dogmatics. I, 1*: 323.

³⁴ Barth, *Church Dogmatics. I, 1*: 323.

³⁵ Barth, *Church Dogmatics. I, 1*: 323.

³⁶ Barth, *The Epistle to the Romans*, 378.

algısına bağlı bir çıkarım değil, Yeni Ahit'in doğrudan ön kabulüdür: "İsa Mesih Oğul'dur çünkü O'dur; bunu yaptığı şeyler ya da bizde bıraktığı izlenim nedeniyle değil, zaten öyle olduğu için böyle tanırız." O halde Mesih hakkında, dolayısıyla Tanrı hakkında her düşünce bu temel kabul ile başlar ve oraya geri döner.³⁷ Barth, Kilise'nin Mesih'in tanrılığına ilişkin dogmasının da bu temelden kaynaklandığını ve erken dönem Hristiyanlığın bu anlayışı ifade ettiğini belirterek³⁸ İznik ve Kadıköy Konsilleri dogması ile Yeni Ahit arasında yakın bir bağlantı kurar. Erken dönem kilise öğretilerinin İsa'yı tasvir etmede Yeni Ahit'in ötesine geçtiği ve bu nedenle onu çarpıttığı yönündeki modern eleştirilere karşı çıkar.³⁹

1.3. Kutsal Kitap

Barth'ın Liberal Protestan teolojiye ilgisini kaybetmesinin sebeplerinden bir diğeri, bu teolojinin Kutsal Kitap'la gerçek bir ilişki kurmadığını düşünmesiydi. Ona göre Liberal Protestan teoloji, metni tarihsel-eleştirel yöntemle çözümlemeye odaklanırken asıl mesele olan "Tanrı burada ne söylüyor?" sorusunu ihmal etmektedir.⁴⁰ Barth'a göre bu tür bir okuma, metni yalnızca insan ürünü olarak ele alır ve onu Tanrı'nın aktif sözü olmaktan çıkarır. Elbette Barth da Kutsal Kitap'ın ilahî vahiy olmadığını, sadece onun tanığı olduğunu kabul eder; ama tam da bu yüzden, tanıklığın içeriğini ciddiyle dinlemeyi ve anlamaya çalışmayı bir sorumluluk olarak görür. Kutsal Kitap, onun için hem insanî hem ilahî olanın kesişiminde yer alır: Peygamberlerin ve havarilerin diliyle konuşur, ama bu dilin içeriğinin temeli Tanrı'nın vahyidir.⁴¹ Barth, Kutsal Kitap'taki bu iki katmanlı tarihsel yapının —hem insanî hem ilahî yönüyle— ancak kişinin bu tarihe iman yoluyla katılmasıyla gerçek anlamda kavranabileceğini ifade eder. Bu katılım gerçekleşmediği takdirde Kutsal Kitap'a yönelik bilimsel çalışma, ilahî içeriği kaçınılmaz biçimde gözden kaçıracaktır. Barth, ilahî içeriğin farkına varılmadığı böylesi bir durumda, bu metinlerin insanî biçiminin de sağlıklı biçimde anlaşılmasının mümkün olmadığını savunur. İçeriği görmeyen bir okuma, biçimi de eksik ya da hatalı kavrayacaktır.⁴²

Diğer yandan Barth, tarihsel-eleştirel yöntemi tamamen reddetmez; aksine, bu yöntemin gerekli ve haklı olduğunu kabul eder. Ona göre bu yöntem, Kutsal Kitap metninin tarihsel bağlamını, dilsel yapısını ve edebî özelliklerini anlamak için önemli bir araçtır; zira Kutsal Kitap, her ne kadar Tanrı'nın yönlendirmesi ve buyruğuna dayansa da içerik itibarıyla baştan sona insan sözüdür. Bu insan sözü, ciddi biçimde ele alınmalı ve bu niteliğiyle tarihsel olarak anlaşılmalıdır. Aksi takdirde, Kutsal Kitap'ın tanıklık ettiği vahyin gerçekliği gözden kaçırılmış olur.⁴³ Ancak Barth'ın temel eleştirisi, birçok yorumcunun bu yöntemi yorumun tamamıymış gibi

³⁷ Barth, *Church Dogmatics*. 1, 1: 415.

³⁸ Barth, *Church Dogmatics*. 1, 1: 415.

³⁹ David Lauber, "Barth on Creeds and Confessions", *The Wiley Blackwell Companion to Karl Barth: Barth and Dogmatics*, ed. George Hunsinger & Keith L. Johnson (Oxford: John Wiley&Sons, 2020), 1: 111.

⁴⁰ Gary Dorrien, "Barth and Modern Liberal Theology", *The Wiley Blackwell Companion to Karl Barth*, ed. George Hunsinger & Keith L. Johnson (Hoboken, NJ: Wiley, 2019), 711.

⁴¹ Barth, *Church Dogmatics*: I.II. *The Doctrine of the Word of God*, 1: 464.

⁴² Karl Barth, *The Knowledge of God and the Service of God*, çev. Ian Henderson & J. L. M. Haire, 4. bs. (Londra: Hodder & Stoughton, 1960), 66-67.

⁴³ Barth, *Church Dogmatics*: I.II. *The Doctrine of the Word of God*, 1: 464.

kullanmasıdır. Metni yalnızca tarihsel olarak açıklamak, ona göre gerçek bir yorum değildir; olsa olsa yoruma doğru atılmış ilk adımdır.⁴⁴

Barth, çağdaşı yorumcuların büyük kısmının yaptığı yorumların, metnin teolojik özüne nüfuz edemediğini söyler. Bu yorumlar, metindeki kelimelerin çevirilerini yapmakta, arkeolojik ve filolojik bilgiler toplamaktadır; fakat bu çabalar, Kutsal Kitap'ın Tanrı Sözü olarak taşıdığı tanıklığı açıklamakta yetersiz kalır. Kutsal Kitap'ı anlamaya yönelik gerçek katkı, yalnızca el yazmaları üzerinde çalışmakla veya metnin yapısını teknik olarak çözümlemekle sınırlı kalmamalıdır. Ona göre asıl yorum, Tanrı'nın bu metin aracılığıyla insanla konuştuğunu duymakla başlar. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse yorum, sadece geçmişte ne söylendiğini tarihsel olarak anlamaya değil, Tanrı'nın bugün ne söylediğini işitmeye yönelmelidir. Bu nedenle Barth, *tarihsel-eleştirel yöntemi* yardımcı ve ikincil bir araç olarak görür; fakat asıl hedefin, Kutsal Kitap'ta Tanrı'nın yaşayan Sözü'nü duymak olduğunu vurgular.⁴⁵ Calvin ve Luther'i de örnek göstererek bu noktayı destekler: Onlara göre, Kutsal Kitap'taki kişilere değil, onların diliyle konuşan Tanrı'ya kulak verilmelidir. Dolayısıyla yorum, insanın değil, Tanrı'nın konuştuğu içeriğe yönelmelidir.⁴⁶ Bu noktada Barth'ın tarihsel-eleştirel yönteme mesafeli duruşu, Harnack'ın tepkisini çekmiştir. Harnack, Barth ve onun gibi düşünenlerde, bilimsel çalışmadan (scholarship) uzaklaşmış bir teoloji teşhis etmiştir. Onun için basit bir şekilde sadece Kutsal Kitap'tan söz etmek, bu metinlerle bilimsel düzeyde meşgul olmayı terk etmek anlamına geliyordu. Bu metinleri anlamak için tarihsel bilgi ve eleştirel düşünce gerekiyordu; Barth'ın görünüşe göre arzuladığı gibi, “metinlerin kalbe ışık saçmasını beklemek” yeterli değildi.⁴⁷ Barth ise bu eleştiriye yanıt olarak, akademik teolojiyi küçümsemediği iddiasını reddetmiş ve eleştirdiği teolojinin Tanrı'nın insanlara kendisini açıkladığı “biricik vahiy” temasından uzaklaştığını savunmuştur.⁴⁸

Barth'a göre, tarihsel-eleştirel yöntem, Kutsal Kitap'ın mucizevî vahiy niteliğinden bağımsız bir gerçeklik üretmeye çalıştığı takdirde teolojik meşruiyetini yitirir. Barth'ın ifadesine göre mucizesiz⁴⁹ bir vahiy anlayışıyla silahlanmaya gerek yoktur; aksine, Kutsal Kitap'ın tanıklığını — başka bir deyişle, Tanrı'nın insanları karanlıktan çağırarak içine yerleştirdiği harika ışığın⁵⁰ tanıklığını— mümkün olan en doğru ve özenli şekilde anlamaya yardım etmek gerekir. Özellikle tarihsel İsa araştırmaları, Kutsal Kitap'taki tanıklıkları aşarak yalnızca insan İsa'yı ortaya

⁴⁴ Barth, *The Epistle to the Romans*, 6.

⁴⁵ Barth, *The Epistle to the Romans*, 6.

⁴⁶ Barth, *Church Dogmatics: I.II. The Doctrine of the Word of God*, 1: 464-472.

⁴⁷ Christiane Tietz, *Karl Barth: A Life in Conflict*, çev. Victoria J. Barnett (New York: Oxford University Press, 2021), 143.

⁴⁸ Tietz, *Karl Barth*, 143.

⁴⁹ Harnack'a göre İsa Mesih'in kendisinin mucizelerine hayati önem atfetmediği İncil'deki anlatılarda görülebilir. Özellikle Onun “Sizler belirtiler ve harikalar görmedikçe iman etmeyeceksiniz.” (Yuhanna, 4:48) ifadesinden mucizeleri, kişiliğini ve misyonunu tanıtmak için tek yol olarak düşünmediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla mucizevi hikayelerin arkasına sığınarak İncil'den kaçılmaması gerekir. Anlaşılmaz bulunan şeyler var ise de bir süreliğine bunlar kenara konulmalıdır. Belki bunları sonsuza dek orada bırakmak gerekecek, belki de anlamları sonradan bulunacak ve asla tahmin edilemeyen bir önem kazanacaklardır. (Adolf Harnack, *What is Christianity?*, çev. Thomas Bailey Saunders (New York: Harper&Row, 1957), 31-32.)

⁵⁰ “Ama siz seçilmiş soy, Kral'ın kâhinleri, kutsal ulus, Tanrı'nın öz halkısınız. Sizi karanlıktan şaşılalı ışığa çağıran Tanrı'nın erdemlerini duyurmak için seçildiniz.” 1.Petrus 2:9.

çıkarmaya çalıştıkları için yanlış yoldadır. Barth için gerçek tarihsel Mesih, Yeni Ahit'in tanıttığı Mesih'tir. Tarihsel araştırma ancak bu tanıklığı açıklamaya hizmet ederse yerinde olur; aksi halde, Yeni Ahit'in arkasında bir "tarihsel İsa" hayaleti aramak, temelsiz bir girişim olacaktır.⁵¹

2. Barth'in Teolojisinin Etkileri

Barth üzerine yapılan bazı yorumlarda, onun modern Batı düşüncesinin kurucu varsayımlarına yönelik kapsamlı bir eleştiri geliştirdiği ifade edilmektedir. Özellikle akıl ve bilim etrafında inşa edilmiş olan ontoteolojik yapıların, tarih anlayışlarının ve modern özne tasavvurlarının, Barth'in teolojik müdahalesinin doğrudan hedefi hâline geldiği dile getirilmektedir. Bu çerçevede, *Der Römerbrief*'in yalnızca liberal Protestanlığa değil, aynı zamanda modern teolojinin metafizik, öznellik ve tarih anlayışına yöneltmiş çok katmanlı bir eleştiri sunduğu öne sürülmektedir. Tanrı'nın mutlak özneliğini yeniden merkeze alan Barth'in, insanla Tanrı arasındaki kopuşu vurguladığı ve böylece teolojiyi ontolojik varsayımlardan arındırmaya çalıştığı belirtilmektedir. Bu bağlamda, onun yaklaşımının post modern düşünce tarafından ilerleyen yıllarda gündeme taşınacak pek çok meseleyi, teolojik bir zeminde daha erken bir dönemde tartışmaya açtığına dikkat çekilmektedir.⁵²

Barth'in açtığı bu eleştirel tavrı izleyen pek çok teolog, onun Tanrı ile insan arasındaki kesintiyi merkeze alan teolojik yaklaşımını kendi bağlamlarında yeniden yorumlamıştır. 1920'de "kültürümüzün krizi" üzerine bir konferans veren Alman Protestan teolog Friedrich Gogarten (1887-1967), o dönemde Avrupa uygarlığının yaşadığı krizin Tanrı ile dünya arasındaki mutlak ayrımı netleştiren "Tanrı'nın yok edici ve yaratıcı bir eylemi" olarak görülmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu anlamda teoloji, sona ermiş olan bir çağ ile henüz gelmemiş olan bilinmeyen yeni bir çağ arasında bir noktada duruyordu ve bu "boş bir odada" yaşamak gibi tanımlanıyordu. Bir diğer isim, İsviçreli teolog Emil Brunner (1889-1966) de Barth'la diyalog içerisinde olan isimlerdendi. Barth ve Gogarten'in aksine iyi derecede İngilizce konuşan Brunner, 1920'lerin sonunda ABD'ye gitmiştir. Orada vermiş olduğu "kriz teolojisi" mesajı sempatik bir dinleyici kitlesi bulmuştur.⁵³ Kriz teolojisinin bu dönemde uluslararası ilgi görmesi, aslında Barth'in teolojik gelişim sürecinin bireysel bir dönüşüm hikayesinden ibaret olmadığını; Aydınlanma sonrası teolojinin girdiği çıkmazlara karşı bir cevap arayışı olduğunu göstermektedir.

Barth, sadece modern olma adına geleneksel ortodoksinin dil ve fikirlerinin yok sayılmasına karşı çıkmıştır. Bir zamanlar kendisinin de liberal olduğunu ve geçmiş yalnızca yenilik adına reddetmenin "cazibesini" bildiğini belirterek teologların gelenekle yüzleşirken alçakgönüllü ve öz eleştirel olmaları gerektiğini tavsiye etmiştir.⁵⁴ Barth kendisini hiçbir zaman Reformcu olarak görmediğini ifade etse de Reform geleneğinin ilkelerine sıkça göndermede bulunmuş ve özellikle Hollanda (Miskotte, Berkouwer, Berkhof), Macaristan (Török), İskoçya (Torrance) ve ABD'de (Presbiteryen Kilisesi'nde J.A. Mackay, Reform Kilisesi'nde K. Ernst, Yale'de H. Frey) Reform

⁵¹ Barth, *Church Dogmatics: I.II. The Doctrine of the Word of God*, 1: 65.

⁵² Walter Lowe, "Christ and Salvation", *The Cambridge Companion to Postmodern Theology*, ed. Kevin J. Vanhoozer (Cambridge: Cambridge University Press, 2003), 238.

⁵³ Alister E. McGrath, *Christian History: An Introduction* (Hoboken: Wiley-Blackwell, 2013), 292.

⁵⁴ Lauber, "Barth on Creeds and Confessions", 1: 111.

kiliselerinde büyük bir etki bırakmıştır. Karşılaştırmalı din yaklaşımının daha baskın olduğu İskandinavya coğrafyası ise diyalektik teolojiye daha mesafeli kalmıştır. Diğer yandan ABD’de R. Niebuhr kültür eleştirisinde, tüm farklılıklarına rağmen Alman diyalektik teolojisindeki Reformasyonun temel düşüncelerinin yenilenmesine birçok noktada benzeyen diyalektik bir günah ve lütuf teolojisine başvurmuştur.⁵⁵ Bu bağlamda Barth’ın, Reform geleneğini sahiplenilen değil, onu dönüştürerek sürdüren bir figür olarak uluslararası düzeyde dikkate değer bir etki alanı oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Barth’ın 1968’de ölümünün ardından geçen yarım yüzyılda, teolojisi Almanca ve İngilizce konuşulan dünyada, bilhassa ABD’de baskın konumda olmuştur. Farklı coğrafyalarda yaygın bir kabul görse de onun teolojik yaklaşımı bazı teologlarca yoğun eleştiriye maruz bırakılmıştır. Özellikle vahyin doğası ve Tanrı kavramının toplum ve kültürle ilişkisi üzerine tartışmalar, Barth’a yönelik ciddi sorgulamaları da beraberinde getirmiştir. Kimileri Barth’ı Bonhoeffer, Bultmann veya Schleiermacher gibi isimlerle diyalog içerisinde değerlendirmeye çalışırken; kimileri onun vahiy anlayışının kapalılığı nedeniyle eleştirerek bu yaklaşımın Hristiyan inancını günümüz insanı için anlamlı bir seçenek olarak sunmakta yetersiz kaldığını ileri sürmüştür.⁵⁶ Örneğin Lauster, Barth’ın Tanrı Sözü teolojisinin diğer disiplinlerle ilişki kurmayı reddetmesi nedeniyle, kendi içine kapalı bir dil ve düşünce evreni oluşturduğunu, bu durumun ise Tanrı kavramını hem modern düşünceden hem de toplumsal gerçeklikten uzaklaştırarak dışlayıcı bir karakter kazandırdığını iddia etmiştir.⁵⁷ Diğer yandan Paul Tillich’in “vahyi bir taş gibi insanlığa fırlatma” eleştirisi ve Bonhoeffer’in “vahyin pozitivizmi” nitelemesi, bu gibi itirazların adeta sloganı haline gelmiştir.⁵⁸

Barth’ın etkisi akademik çevrelerle sınırlı kalmamış; modern Hristiyan toplulukların etik, sosyal ve politik meselelerde sergilediği duruşlara da yön vermiştir. Özellikle Almanya’da Nazizmin ve Nazi destekli “Alman Kilisesi” hareketinin gelişmesine karşı çıkan “Confessing Church” oluşumuna ilham kaynağı olmuştur. “Alman Hristiyanları” Hitler’i çağdaş bir Mesih, bugün yaşayan Tanrı’nın bir ajanı gibi görerek onu Almanya’ya kurtuluş getiren bir figür olarak yüceltmişlerdir. Onlara göre, Protestan kiliseleri ulusal yenilenme sürecine onun liderliği altında katılmalı, ayrılıkçı kilise tutumları ya da teolojik çekinceler buna engel olmamalıydı.⁵⁹ Barth içinse kilisenin temel görevi, çağın siyasi baskılarıyla uzlaşmak değil, yalnızca Tanrı’nın Sözü’ne sadık kalmaktı. Bu aşamada şöyle bir ayırım yapılması gerektiğini vurgulamıştır: “Kilise’nin durumu, kilise ile siyasi hareket, Tanrı’ya iman ile ulusal aidiyet arasında yanlış bağlantılara hayır denilerek bir ayırım yapılmasını gerektiriyordu. Bu ‘hayır’, doğru bir bağlantının kurulmasına imkân tanıyan bir ‘evet’ için alan açtı.” Barth’a göre, kilise ulusal ideolojiyle özdeşleştiği anda kendi özünden sapar ve Tanrı’nın özgür çağrısına sadık kalamaz.⁶⁰ Dolayısıyla Barth için Nazi Almanyası’nda kiliselerin milliyetçilikle özdeşleşmesi, Hitler’in politikalarını desteklemesi ve

⁵⁵ Gerhard Sauter, “Dialectical Theology”, *The Encyclopedia of Christianity*, t.y., I: 838.

⁵⁶ Tietz, *Karl Barth*, 409.

⁵⁷ Tietz, *Karl Barth*, 410.

⁵⁸ Tietz, *Karl Barth*, 409.

⁵⁹ Tinsley, *Modern Theology: Karl Barth*, 38; Kevin W. Hector, “Dialectical or Crisis Theology”, *The Encyclopedia of Christian Civilization*, ed. George Thomas Kurian (Oxford: Blackwell Publishing, 2011).

⁶⁰ Willmer, “Karl Barth”, 129.

ekümenik hareketin bu duruma karşı sessiz kalması, teolojik açıdan kabul edilemez bir ihmaldir. Barth, bu sessizliği “peygamberlik görevinin yok sayılması” olarak görür. Bu nedenle, Alman halkına açık bir çağrıda bulunarak bu savaşın Hitler’e ait olduğunu, kilisenin buna ortak olamayacağını yüksek sesle ilan eder.⁶¹

Nitekim Barth, Hitlerizmi sadece politik bir sapma olarak değil, Alman halkının tarihsel-dini mirasından kaynaklanan bir “teolojik yanılsama”nın sonucu olarak görmektedir. Luther’in yasa ve İncil, dünyevi (*temporal*) ve ruhsal (*spiritual*) otorite ayırımına ilişkin “hatalı” teolojik öğretisinin, Alman halkında var olan pagan eğilimleri bastırmak yerine meşrulaştırdığını savunur. Bu nedenle, Hitlerizm Barth için yalnızca tarihsel bir felaket değil, teolojik bir sapmanın “kötü bir rüya” şeklinde tezahürüdür.⁶²

Bu fikir doğrultusunda Barth’ın Hitler rejimine karşı durarak bağlılık yemini etmeyi reddetmesi ve Barmen Bildirgesi’nin⁶³ hazırlanmasına öncülük ederek Hristiyanlık içerisinde etik bir direniş hareketi oluşturması, onun teolojik ilkelerinin pratik sonuçlarını göstermektedir.⁶⁴ Barth’ın bu kriz anında sergilediği net duruş, teolojinin siyasi bir araç haline gelmesine engel olmanın yanı sıra, kiliseyi de Tanrı’nın Sözü’ne dayalı özgür bir tanıklık topluluğu olarak yeniden tanımlamıştır.⁶⁵

Sonuç

Bu makalede Barth’ın teolojisi, özellikle Liberal Protestanlıkla yüzleştiği temel alanlar üzerinden ele alınarak teolojide neyi sorguladığı ve neyi mümkün kıldığı sorusu cevaplanmaya çalışılmıştır. Öncelikle Barth’ın karşı çıktığı meselenin yalnızca belirli doktrin ya da yöntemler değil, teolojinin kendisini kurduğu zemin olduğu görülmektedir. Liberal teolojide Tanrı bilgisi çoğu kez insan aklı, duygusu ya da tarihsel deneyimi üzerinden şekillenirken, Barth bu yaklaşımın Tanrı’yı insanî olanla ölçülebilir hale getirdiğini ve böylece Tanrı fikrini özünden uzaklaştırdığını savunur. Ona göre Tanrı, yalnızca kendi özgürlüğü içinde ve kendi seçtiği biçimde tanınabilir; bu da nihayetinde İsa Mesih’te gerçekleşen bir tanıtım biçimidir. Barth, teolojii bu anlamda yeniden Tanrı’nın Sözü’ne döndürme arzusundadır. Barth’ın Kutsal Kitap’a yaklaşımı da bu çerçevede şekillenir. Metni tarihin malzemesi olarak değil, Tanrı’nın konuşmaya devam ettiği bir tanıklık olarak görür. Tarihsel-eleştirel yöntemi dışlamadan; sadece belirleyici konumdan çekerek, Kutsal Kitap’ı yeniden inançla okuma çağrısı yapar. Bu noktada Barth’ın hermenötiği, yalnızca yorum teknikleriyle değil, Tanrı’yla kurulan ilişkiyle anlam kazanır. Benzer şekilde İsa Mesih anlayışı da sadece tarihsel bir figür ya da ahlaki bir örnek olarak değil, Tanrı’nın

⁶¹ Karl Barth, “The Church and the War”, *Theology* 40/237 (Mart 1940): 213.

⁶² Barth, “The Church and the War”, 214.

⁶³ Alman Protestan kiliseleri içinde Nazizm’le her türlü uzlaşmayı reddeden bir hareket olan İtiraf Kilisesi’nin liderleri 1934 yılının Mayıs ayı sonlarında Barmen’de bir araya gelerek Barmen Bildirgesi’ni yayınlamışlardır. Bu belge, kilisenin fikirlerini “hâkim ideolojik ve siyasi kanaatlere” göre değiştiremeyeceğini ilan etmiştir. Buna göre Kilise, İsa Mesih’in şahsında ve Kutsal Kitap’ta tanıklık edilen Hristiyan köklerine sadık kalmalıydı. (Alistair E. McGrath, *Christian History: An Introduction*, 301.)

⁶⁴ Tinsley, *Modern Theology: Karl Barth*, 38; Hector, “Dialectical or Crisis Theology”.

⁶⁵ Willmer, “Karl Barth”, 129.

kendisini açıkladığı ve insanla buluştuğu yer olarak ele alınır. Bu vurgu, modern teolojinin sıkça düştüğü indirgeme ve işlevsizleştirme risklerine karşı uyarı niteliği taşır.

Tüm bu yönleriyle Barth'ın teolojisi, eleştiriden de öte bir teklif sunar. Bu teklif, Tanrı'yı yeniden merkeze alarak, insanı Tanrı karşısında yeniden konumlandırmayı amaçlar. Ne var ki bu yaklaşım, bazı yönleriyle eleştiriye de açıktır. Barth'ın Tanrı'nın özgürlüğüne yaptığı güçlü vurgu, kimi zaman insanın tarihsel ve kültürel bağlamı ihmal ediliyormuş gibi algılanabilir. Vahyin yalnızca Tanrı'nın inisiyatifiyle mümkün olduğu vurgusu, karşılıklı ilişkiyi zayıflatma riski taşıyabilir. Buna rağmen Barth'ın düşüncesi, bu riskleri göze alarak Tanrı hakkında konuşmanın ciddiyetini hatırlatır.

Günümüzde teolojinin ya politik faydacılığa ya da kültürel uyum arayışına sıkıştığı düşünüldüğünde, Barth'ın "aşkınlıktan gelen söz"e dikkat kesilme çağrısı, Tanrı'yı merkeze alan bir teolojinin mümkünlüğüne dair hala güçlü bir tanıklıktır. Bu açıdan Barth'ın teolojisi, modern dönemde teolojik düşüncenin içine düştüğü insan merkezli çıkmazlara karşı gerekli ve sarsıcı bir müdahale olarak okunabilir. Ancak diğer yandan kültür ve akademiyle yeterince bağlantı kurmadığına yönelik eleştiriler de göz önünde bulundurulduğunda Barth'ın teolojisi yeni bir kapalılığın habercisi olarak da yorumlanabilir. Bu çift yönlü karakter, onun düşüncesini bugün hâlâ tartışmaya açık ve canlı kılmaktadır. Nihai olarak Barth'ın girişiminin doğru yöne atılmış fakat tek başına yeterli olmayan bir adım olduğu söylenebilir.

Kaynakça

- Baban, Octavian D. "Exegesis versus Representation: Assessing Barth's Exegesis in the Römerbrief After 100 Years". *European Journal of Theology* 32/2 (01 Ekim 2023): 219-243.
- Barth, Karl. *Church Dogmatics: I.I. The Doctrine of the Word of God*. Ed. Geoffrey W. Bromiley; çev. Geoffrey W. Bromiley, Londra: T & T Clark, 2009.
- Barth, Karl. *Church Dogmatics: II.I. The Doctrine of God*. Londra: T & T Clark, 2009.
- Barth, Karl. *Church Dogmatics: I.II. The Doctrine of the Word of God*. Ed. Geoffrey W. Bromiley; çev. Geoffrey W. Bromiley, Londra: T & T Clark, 2009.
- Barth, Karl. *Church Dogmatics: III.II. The Doctrine of Creation*. Study ed. Londra: T & T Clark, 2009.
- Barth, Karl. "The Church and the War". *Theology* 40/237 (Mart 1940): 209-217.
- Barth, Karl. *The Epistle to the Romans*. Çev. Edwyn C. Hoskyns, 6. baskı, Londra: Oxford University Press, 1933.
- Barth, Karl. *The Knowledge of God and the Service of God*. Çev. Ian Henderson & J. L. M. Haire, 4. baskı, Londra: Hodder & Stoughton, 1960.
- Barth, Karl. *The Word of God and the Word of Man*. Çev. Douglas Horton, New York: Harper & Brothers, 1957.
- Congdon, David W. "Dialectical Theology as Theology of Mission: Investigating the Origins of Karl Barth's Break with Liberalism". *International Journal of Systematic Theology* 16/4 (Ekim 2014): 390-413.
- Davis, Jayne H. "Opening Dialogue: Jürgen Moltmann's Interaction with the Thought of Karl Barth". *Review and Expositor* 100 (2003): 695-711.
- Dillenberger, John & Claude Welch. *Protestant Christianity Interpreted Through Its Development*. New York: Charles Scribner's Sons, 1954.
- Dorrien, Gary. "Barth and Modern Liberal Theology". *The Wiley Blackwell Companion to Karl Barth*, ed. George Hunsinger & Keith L. Johnson, Hoboken, NJ: Wiley, 2019, 701-714.

- Glomsrud, Ryan. "Barth and Schleiermacher". *The Wiley Blackwell Companion to Karl Barth*, ed. George Hunsinger & Keith L. Johnson, Hoboken, NJ: Wiley, 2019, 535-550.
- Gollwitzer, Helmut. *Karl Barth Church Dogmatics: A Selection*. Çev. G. W. Bromiley, New York: Harper & Brothers, 1962.
- Harnack, Adolf. *What is Christianity?*. Çev. Thomas Bailey Saunders, New York: Harper&Row, 1957.
- Hector, Kevin W. "Dialectical or Crisis Theology". *The Encyclopedia of Christian Civilization*, ed. George Thomas Kurian, Oxford: Blackwell Publishing, 2011.
- Lane, Tony. *A Concise History of Christian Thought*. Londra: T&T Clark, 2007.
- Lauber, David. "Barth on Creeds and Confessions". *The Wiley Blackwell Companion to Karl Barth: Barth and Dogmatics*, ed. George Hunsinger & Keith L. Johnson, Oxford: John Wiley&Sons, 2020, 1: 109-112.
- Loewe, William P. "Two Theologians of the Cross: Karl Barth and Jurgen Moltmann". *The Thomist: A Speculative Quarterly Review* 41/4 (1977): 510-539.
- Lowe, Walter. "Christ and Salvation". *The Cambridge Companion to Postmodern Theology*, ed. Kevin J. Vanhoozer, Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
- McGrath, Alister E. *Christian History: An Introduction*. Hoboken: Wiley-Blackwell, 2013.
- McGrath, Alister E. *Historical Theology: An Introduction to the History of Christian Thought*. Chichester, West Sussex, UK: Wiley-Blackwell, 2013.
- Nelson, R. David. "Barth and Jüngel". *The Wiley Blackwell Companion to Karl Barth: Barth in Dialogue*, ed. George Hunsinger & Keith L. Johnson, I. Hoboken: John Wiley&Sons, 2020, II: 669-680.
- Olgun, Hakan. *Sekülerliğin Teolojik Kurgusu Protestanlık*. İstanbul: MiletNihal, 2019.
- Öztürk, Sevcen. "Dini Bilginin Yegane Temeli Olarak Vahiy: Karl Barth'ın Teolojik Epistemolojisi Üzerine Bir İnceleme". *Uluslararası Mahiyet ve Hakikat Bağlamında Vahiy Olgusu Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 2022.
- Sauter, Gerhard. "Dialectical Theology". *The Encyclopedia of Christianity*, t.y., I: 836-839.
- Schleiermacher, Friedrich. *Christian Faith*. Çev. Terrence N. Tice v.dğr., Louisville: Westminster John Knox Press, 2016.
- Tietz, Christiane. *Karl Barth: A Life in Conflict*. Çev. Victoria J. Barnett, New York: Oxford University Press, 2021.
- Tietz, Christiane. "Karl Barth's Historical and Theological Significance". *The Wiley Blackwell Companion to Karl Barth*, Hoboken, NJ: Wiley, 2019, 9-20.
- Tinsley, E. J. (ed.). *Modern Theology: Karl Barth*. Londra: Epworth Press, 1973.
- Willmer, Haddon. "Karl Barth". *The Wiley Blackwell Companion to Political Theology*, ed. William T. Cavanaugh & Peter Manley Scott, Wiley, 2019, 125-136.
- Yasa, Metin. "Tanrı Hakkında Paradoksal Konuşmak: İbn Arabi ve Karl Barth Örneği". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/17 (Eylül 2004): 147-157.

Özet

19. yüzyılın sonlarından itibaren Hristiyan teolojisinde ortaya çıkan dönüşümler, Tanrı tasavvurundan vahiy anlayışına, Kutsal Kitap yorumundan kilise bilincine uzanan geniş bir alanda belirgin kırılmalara yol açmıştır. Aydınlanma sonrası düşüncenin rasyonalist ve tarihselci karakteri, teolojik söylemin ağırlık merkezini Tanrı'dan insana doğru kaydırmış; böylelikle vahiy, Tanrı bilgisi ve İsa Mesih inancı bireysel deneyim ve kültürel bağlam üzerinden yeniden tanımlanmaya başlamıştır. Bu entelektüel atmosferde şekillenen Liberal Protestanlık, Hristiyan inancını modern bireyin imkân ve beklentilerine uyarlamayı hedeflemiştir. Karl Barth'ın teolojisi tam da bu bağlamda karşı hamle olarak ortaya çıkmış ve modern teolojik söylemin sınırlarını aşmayı amaçlayan yeni bir teolojik inşa arayışını beraberinde getirmiştir. Bu makale, Barth'ın Tanrı, İsa Mesih ve Kutsal Kitap anlayışlarını metin analizi ve karşılaştırmalı yöntem aracılığıyla incelemekte ve söz konusu yaklaşımları Liberal Protestanlığın temel kabulleriyle ilişkilendirerek değerlendirmektedir. Barth'ın Tanrı tasavvuru, insan merkezli anlayışın sınırlılığını görünür kılmakta ve Tanrı'nın mutlak aşkınlığını ve özgürlüğünü teolojik söylemin merkezine yerleştirmektedir. Tanrı bilgisi, Barth'a göre, yalnızca Tanrı'nın insanlığa özgürce yöneldiği vahiy olayında mümkün olur; bu nedenle Tanrı'nın görünmezliği, kavranamazlığı ve ifade edilemezliği, ancak Tanrı'nın kendisini açma iradesiyle aşılabilecek sınırlardır. Bu teolojik yönelimi destekleyen çerçeve ise Barth'ın geliştirdiği "diyalektik teoloji"dir. Diyalektik teoloji, dogmatik söylemle eleştirel bilinci aynı zeminde buluşturur ve Tanrı hakkında konuşmanın imkânını Tanrı'nın kendi sözünde arar. Barth'ın İsa Mesih anlayışı da bu teolojik çerçeveye uyum içindedir. İsa Mesih, tarihsel bir figür olmanın ötesinde, Tanrı'nın insanla ilişki kurma iradesinin somut ve bağlayıcı tezahürüdür; başka bir deyişle Tanrı'nın kendisini tanımlanabilir kıldığı yerdir. Bu nedenle Barth, tarihsel İsa araştırmalarında görülen indirgemeci eğilimleri eleştirerek Mesih'in kimliğinin dogmatik düzlemde kavranabileceğini savunur. Kutsal Kitap ise onun için yaşayan bir tanıklık niteliği taşır; tarihsel-eleştirel yöntemden tamamen vazgeçmeden, fakat metnin imanî boyutunu gölgeleyen yorumlayıcı pratiklere temkinle yaklaşarak değerlendirilir. Makale, ayrıca, Barth'ın Nazi Almanyası döneminde kilisenin siyasal ideoloji karşısındaki konumuna ilişkin katkılarını, özellikle Barmen Bildirgesi bağlamında, etik ve eklesiyolojik boyutlarıyla ele almaktadır. Barth'ın teolojik yaklaşımı, bu dönemde yalnızca doktriner bir tavır değil, aynı zamanda kilisenin Tanrı'nın kelimasına sadakat temelinde konumlanması gerektiğine işaret eden güçlü bir direniş biçimi olarak ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak çalışma, Barth'ın teolojisini liberal geleneğe yöneltilmiş bir eleştirinin ötesinde, aşkınlık, özgürlük ve tanıklık ilkeleriyle örülü kapsamlı bir teolojik yeniden inşa girişimi olarak değerlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Hristiyanlık, Karl Barth, Diyalektik Teoloji, Liberal Protestanlık.